104–124 SOSIOLOGI I DAG, ÅRGANG 42, NR. 3-4/2012

Omsorgsetikk i barnevernet

En refleksjon over det "nye" kjærlighetskravet til barnevernsarbeidere

Cecilie Basberg Neumann
Arbeidsforskningsinstituttet

Hensikten med denne artikkelen er å bidra til en diskusjon om hva slags omsorgsetikk som skal legges til grunn for barnevernfaglig arbeid. Bakgrunnen er at det fra ulike aktører nå argumenteres for at barns behov ikke bare for omsorg og nærhet, men også kjærlighet, skal være førende for barnevernsarbeidet. Det er vanskelig å være uenig i at barn trenger kjærlighet. Utgangspunktet for artikkelen er at det likevel er grunn til å problematisere situasjonen som kan oppstå dersom barns behov for kjærlighet oversettes til krav som skal ivaretas og håndteres av barnevernsarbeidere. I artikkelen knytter jeg dette "kjærlighetskravet" både til den stadig sterkere fokuseringen av barns rettigheter i diskusjoner om barns livsbetingelser og til barnevernsarbeidets profesjonshistorie, nærmere bestemt til kvinnekjønningen og den delvise profesjonaliseringen av sosialt arbeid. De utfordringene kjærlighetskravet medfører, påkaller en diskusjon om hva som kan være alternative utgangspunkt for barnevernsarbeidets omsorgsetikk. I artikkelen argumenterer jeg for at det kan være gode grunner til å videreføre de diskusjonene om omsorg og omsorgsarbeid som ble ført av forskere som knyttes til den såkalte omsorgsfeminismen, og som har teoretisert omsorg som arbeid innenfor profesjonelle kontekster. Hvordan barnevernfeltet kan utnytte potensialet i denne tenkningen utdypes gjennom en diskusjon av betydningen av følelsesavklaring for profesjonell omsorgsutøvelse.

Nøkkelord:
Barnevern, barnekonvensjonen, kjærlighet, omsorgsetikk, omsorgsfeminisme, profesjonelt omsorgsarbeid.

Innledning[1]

Det er skrevet store mengder artikler og bøker om hva barnevernsarbeidere i ulike posisjoner kan og bør gjøre annerledes, og som har som sitt utgangspunkt at mange barn og foresatte lider i sine møter med barnevernet, opplever seg krenket og blir utsatt for små og store overgrep av saksbehandlere, av barnevernsarbeidere i institusjoner og i fosterhjem (for eksempel Andenæs 2002, Søftestad 2005, Brottveit 2007, Christiansen 2012). Deler av denne litteraturen adresserer spenningene mellom makt og omsorg og barnevernsarbeideres dilemmaer i sitt støtte- og kontrollarbeid overfor utsatte barn og deres familier både på person- og systemnivå (f. eks. Ericsson 1995 og 2009, Skau 2003, Bunkholdt og Sandberg 2007, Vetlesen 2012). Med til denne litteraturen hører også analyser av hvordan barnevernsarbeidet kan utføres med større, bedre og bredere kunnskap, høyere etikk i arbeidet og ivaretakelse av brukermedvirkning (f. eks. Omre og Schjelderup 2006, Hærem og Aadnesen 2008, Halvorsen 2009, Angel 2010, Hoel og Rønnhild 2011).

Hvordan det er å være barnevernsarbeider, først og fremst med tanke på den siden av arbeidet som vedrører de følelsesmessige belastningene i arbeidet og som undersøker betydningen av å bearbeide disse følelsene for å klare og utøve god, profesjonell omsorg, ser i mindre grad ut til å være direkte belyst i forskningen (Forsberg og Vagli 2006). Et viktig unntak er Kari Killén som i flere publikasjoner har lagt vekt på denne siden ved sosialt arbeid (for eksempel Killén 1999 [1991] og 2004 [2000]).[2]

Videre er det sparsomt med litteratur som tar utgangspunkt i og behandler hvordan den strukturelle og institusjonelle situasjonen til barnevernsarbeideren ser ut (se Dahle og Hennum 2008), og som eksplisitt kobler denne til hvordan barnevernsarbeiderne håndterer, og kan håndtere, følelsesmessige utfordringer i forbindelse med det omsorgs- og kontrollarbeidet de utfører. Dette gjelder ikke bare i Norge. I Storbritannia har etterspillene etter drapene på Victoria Climbié (2000) og baby P (2007) som ble drept av sine nære slektninger, og hvor helse- og sosialvesenet ikke grep inn til tross for at de hadde omfattende kontakt med familiene, medført offentlig oppmerksomhet rettet mot hva sosialarbeiderne i barnevernet, sammen med leger og annet helsepersonell, kan klare å se av vold og overgrep mot barn, gitt de rammebetingelsene de arbeider under.[3] Her etterlyses nettopp et sterkere fokus på sammenhengene mellom det sosiale arbeidets strukturelle rammebetingelser som hard arbeidsbelastning, lav lønn, tidspress og lav prestisje og konsekvenser av at sosial-

arbeideren ikke får anledning til å bearbeide sine følelser i forbindelse med traumatiske saker hun arbeider med, gjennom kollegaveiledning og veiledning av eksterne profesjonelle (Ferguson 2005).

Dette temaet er også framme i norsk sammenheng. For eksempel foreslår *Barnevernpanelet*, som leverte sine anbefalinger om hvordan barnevernet kan organiseres bedre, til daværende Barne-, likestillings- og inkluderingsminister Audun Lysbakken i 2011, en rekke tiltak for å redusere saksbehandleres store arbeidsbyrde, og å møte behovet for veiledning og økt kunnskap.[4] Panelets hovedbekymring var at det tar for lang tid å utrede og sette inn tiltak i barnevernet, at terskelen for å sette inn hjelp er for høy i mange kommuner, og at den hjelp og de tiltak som settes inn ofte, ikke har god nok kvalitet. Panelet mente dette både henger sammen med holdninger hos barnevernets arbeidstakere, stor arbeidsmengde for saksbehandlere kombinert med kunnskap som ikke alltid er tilpasset utfordringene i arbeidet, lite tilbud om veiledning, at barn og unge i for liten grad lyttes til og involveres i de avgjørelsene som tas rundt deres liv, og at tilsynstjenesten ikke fungerer etter intensjonen. Ikke minst pekte panelet på at denne situasjonen henger sammen med ressurssituasjonen i barnevernet. Spesielt i den kommunale tjenesten har klientveksten vært langt høyere enn ressurstilgangen.

Barnevernpanelet tar særlig til orde for at kompetansen i barnevernet må heves, og foreslår flere tiltak som til sammen skal bidra til å profesjonalisere spesielt barnevernspedagog- og sosionomutdanningene. Samtidig har panelet som sitt verdimessige utgangspunkt at utsatte barn og unge trenger *kjærlighet* og støtte, gitt – og utviklet – i stabile og gode relasjoner av trygge og tydelige voksenpersoner. Panelet understreker i denne forbindelsen at utsatte barn og unge i barnevernet: "[..] ber [..] om at de ansatte husker å behandle dem som de ville gjort med egne barn" (Barnevernpanelet 2011: 20). Barnevernpanelet tenker her spesielt på den omsorgen som gis av det offentlige ved omsorgsovertakelse – i institusjonene og i fosterhjemmene, men også på den omsorgen, støtten og hjelpen som gis av saksbehandlere, rådgivere, miljøarbeidere, støttekontakter, pedagoger og andre profesjonelle som arbeider i barnevernet og som utsatte barn og unge kommer i kontakt med. Barnevernpanelet kobler altså kjærlighetsbegrepet til den hjelpen og støtten som skal ytes av profesjonelle omsorgsutøvere til utsatte barn og unge. Dette gjør de imidlertid uten å problematisere hva det kan innebære for barnevernsarbeiderne, og de diskuterer heller ikke de etisk problematiske sidene ved at et barn får utvikle en kjærlighetsrelasjon til en profesjonell omsorgsyter, der vesentlige aspekter ved relasjonen er at den er midlertidig og maktskjev.

Barnevernpanelet artikulerer her et budskap som finnes i et så sentralt dokument som FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjonen). Barnekonvensjonen ble ratifisert i Norge i 1991, og i 2003 ble den en del av norsk lov. Et viktig grunnlag for fortolkningen av artiklene i barnekonvensjonen, er innledningsteksten (Kjørholt 2008:65). I denne står det blant annet:

> [Partene anerkjenner at] familien, som den grunnleggende enhet i samfunnet og den naturlige ramme for alle sine medlemmer og særlig barns vekst og trivsel, bør gis den nødvendige beskyttelse og hjelp slik at den fullt ut kan påta seg sine forpliktelser i samfunnet, som erkjenner at barn bør vokse opp i et familiemiljø, i en atmosfære av glede, kjærlighet og forståelse for å sikre full og harmonisk utvikling av deres personlighet, (FNs konvensjon om barnets rettigheter: 6).[5]

Et poeng i denne sammenhengen er at teksten er skrevet som en innledning til et dokument som innebærer en rettslig regulering av forholdet mellom familie og stat og som er ment å være gyldig på tvers av land og ulike kulturelle forhold. Selv om familien er den eksplisitte referanserammen for kjærlighetsbegrepet, er den videre konteksten at der foreldrene eller de foresatte svikter i å gi sitt barn god nok omsorg, har staten plikt til å gripe inn.[6]

Barnevernpanelet framholder en svært viktig ambisjon om at utsatte barn og unge skal motta omsorg, hjelp, støtte og respekt i sine møter med barnevernet. Det er nettopp med dette som utgangspunkt panelet legger mange føringer på barnevernets arbeid som, dersom de blir tatt til følge, kan legge gode rammer for høy etikk i barnevernsarbeidernes yrkesutøvelse og utøvelse av god omsorg i barnevernsarbeidernes praksiser (se Ustvedt 2011). Det er bruken av ordet *kjærlighet*, som Barnevernpanelet ikke er alene om å bruke i denne sammenhengen,[7] som gjør at jeg mener det er viktig å diskutere om det er rimelig og fornuftig å forvente av en barnevernsarbeider at hun skal produsere og "levere" de rette følelser av foreldreaktig kjærlighet for barnet hun skal hjelpe og gi omsorg til innenfor en profesjonell hjelpekontekst. Dette innebærer, slik jeg ser det, at vi må diskutere hva det gjør med profesjonelt omsorgsarbeid om det forankres i en slik sinnelagsetisk posisjon – å føle kjærlighet – til forskjell fra en pliktetisk posisjon, som hos den barmhjertige samaritan. Den barmhjertige samaritan så den som led, gjorde det som måtte gjøres, og gikk, uten å forvente takk. Han handlet omsorgsfullt fordi det var hans plikt å yte omsorg og fordi han følte *med* den sårede personen, ikke fordi han følte noe spesielt for personen han hjalp.[8]

For å berede grunnen for denne diskusjonen skal jeg innledningsvis belyse et annet spørsmål: Hvordan kan det ha seg at det er mulig å stille kjærlighet som et krav til nettopp barnevernsarbeidere? Kan det at kjærlighetskravet ser ut til å sive ubemerket inn i diskursen om barnevernet forstås med bakgrunn i det sosiale arbeidets profesjonshistorie?

I drøftingene har jeg særlig i tankene saksbehandlere i det kommunale barnevernet, og barnevernsarbeidere i institusjonene.[9] Selv om saksbehandlere og institusjonsarbeidere er posisjonert svært ulikt overfor barn og unge og deres familier, er det spesielt disse gruppene som framheves for eksempel når utsatte barn og deres familier kritiserer hvordan de blir møtt, behandlet og krenket i barnevernet (se for eksempel Hagen 2001; Stensrup 2007).

Men for å kunne diskutere dette skal jeg først, og svært kort, gi eksempler på hvordan kjærlighetsbegrepet har vært tematisert i forbindelse med profesjonelt omsorgs- (og kontroll-)arbeid; et begrep som må kunne sies å utgjøre en, om enn uklar, grense eller et demarkasjonskriterium mellom omsorg gitt og mottatt i ulike private og profesjonelle sammenhenger.

Kjærlighet og profesjonelt omsorgsarbeid

Når kjærlighetsbegrepet diskuteres i religiøs og filosofisk sammenheng er utgangspunktet et skille mellom eros og agape, hvor eros betegner den erotiske kjærligheten og agape (caritas) den guddommelige kjærligheten eller nestekjærligheten (se Ulstein 2003; Bolstad 2012). I kultursosiologisk forskning er det gjerne i forbindelse med analyser av kjærlighetsrelasjoner mellom partnere og forholdet mellom foreldre og barn, at kjærlighetsbegrepet tas opp til diskusjon og undersøkes som det følelsesmessige grunnlaget for relasjonen (se for eksempel Swidler 2001, Hennum 2002, Felmlee og Sprecher 2005). Agape eller nestekjærligheten er et viktig spor i den tidlige profesjonsutviklingen for eksempel for sykepleiere gjennom kallstankegangen i tradisjonen etter Florence Nightingale, selv om Nightingale selv brøt med kallstankegangen ved nettopp å være den som bidro til profesjonaliseringen av sykepleie som fag (se for eksempel Martinsen 1989, Carpenter 2010). (Neste)kjærligheten ser dermed ut til å ha stått i et tvetydig forhold til utviklingen av den profesjonelle omsorgsutøveren siden begynnelsen av den moderne omsorgsprofesjonsutviklingen ikke bare i sykepleien (se også Martinsen 1990), men også i sosialt arbeid. Den religiøse grunnstemningen som preget Norge og deler av Europa på

1840- og 50-tallet bidro til å mobilisere borgerskapets kvinner til frivillig sosialt arbeid (Schiøtz 2003) og beredte, som jeg kommer tilbake til under, samtidig grunnen for forestillinger om at den ubetalte omsorgen var bedre enn den betalte.

I en nyere svensk doktorgrad om hjemmehjelperes omsorgsarbeid, diskuterer Renita Sörensdotter (2008) hjelpernes overveielser i grensedragningene mellom det å være profesjonell og det å være privat, og *for* privat, i hjelpearbeidet med eldre og hjelpetrengende. Spenningene mellom det å føle ekte kjærlighet og det pliktetiske profesjonsidealet behandles her som spenningene mellom forskjellsbehandling og likebehandling av pasienter. Konflikter oppstår mellom kolleger når noen etablerer nære familielignende kjærlighetsrelasjoner til enkelte av de hjelpetrengende. Det profesjonelle kravet er at regler skal følges likt av alle hjemmehjelperne slik at en sikrer at de pleietrengende får det samme tilbudet.[10] Det er ikke bare den erotiske kjærligheten som er forbudt i profesjonelt omsorgsarbeid, men også den familielignende kjærligheten som kan oppstå mellom pleier og pasient sees som problematisk (ibid. 2008: 109).

Barnevernpanelets "kjærlighetskrav" kan nettopp forstås som et krav om at den familielignende kjærligheten skal være normen også for relasjonen mellom den profesjonelle barnevernsarbeideren og de barna hun skal yte omsorg for. Og i barnekonvensjonen forutsettes kjærlighetsbegrepet "sømløst" overførbart fra foreldre-barn-relasjonen til relasjonen mellom den profesjonelle og barnet, som staten må sikre omsorgen for. Som jeg skal diskutere i neste avsnitt, er min antakelse at bakgrunnen for dette kan finnes i barnevernsarbeidernes profesjonshistorie.

Barnevernsarbeidernes profesjonshistorie som bakgrunn for kjærlighetskravet

Det ligger utenfor denne artikkelens tema å gi en fyldig framstilling og analyse av barnevernsarbeiderens profesjonshistorie. Jeg skal imidlertid skissere noen hovedtrekk, basert på arbeidene til Gerd Hagen (2001) og Rannveig Dahle (2010). Gerd Hagen, som har skrevet barnevernets historie, beskriver utviklingen som "barneforsorgens lappverk" og som et felt som har befunnet seg i grenselandet mellom: "kriminalpolitikk, skolepolitikk og sosialpolitikk" (Hagen 2001: 106). Når det gjelder utviklingen av barnevernpedagogutdanningen sier hun at denne ble til: " i en oppsplitting mellom sosialsektoren, helsesektoren og den pedagogiske sektoren" (Hagen 2001:149).[11]

"Utdanning til sosialsektoren var et forsømt felt før krigen", skriver Hagen, "da det var få arbeidsplasser og liten forståelse i kommunene for at utdanning var viktig. Et varmt hjerte og sunn fornuft var de etterspurte kvalifikasjonene" (ibid.:151).[12] Den faglige plattformen til sosialarbeidere (sosionomer og barnevernspedagoger) ble formet og samlet i Norges kommunal- og sosialhøgskole i 1980.[13] Videre legger Hagen, i likhet med Dahle, stor vekt på forbindelsen mellom staten og utvikling av sosialarbeiderprofesjonen, som etter annen verdenskrig, var en utvikling som ble drevet fram av velferdsstatens behov for å sikre, hjelpe og kontrollere sin befolkning (se også Martinsen 1989).

De sentrale utviklingstrekkene som blir viktige i min sammenheng, og som Dahle (2010) spesielt har analysert fram, handler for det første om den grunnleggende kvinnekjønningen av sosialarbeiderfaget; herunder barnevernpedagogene, og for det andre om det faktum at profesjonsetableringen var noe som ble kjempet fram som en fagliggjøring av et sosialt engasjement og virksomhet som i hovedsak ble iverksatt av borgerskapets kvinner på slutten av 1800-tallet, i Norge så vel som i andre europeiske land. En av de åpenbare spenningene som ligger i denne utviklingen er at det parallelt med fagliggjøringen av det sosiale arbeidet var krefter som mente at det sosiale arbeidet, og omsorgen for andre, ikke behøvde å fagliggjøres fordi dette arbeidet i all hovedsak ble utført av kvinner og det å yte omsorg var noe kvinner allerede kunne (se også Wærness 1992). Med til dette bildet hører også at det ubetalte omsorgsarbeidet av mange ble betraktet som bedre enn det betalte omsorgsarbeidet, noe som ble tydelig i debattene om profesjonsetableringen i USA og i Europa i siste halvdel av 1800-tallet. Dahle, som trekker på den amerikanske sosiologen Paula Dressel, sier det slik:

> Dressel merket seg for øvrig at i det 19. århundret ble det ubetalte barmhjertighetsarbeidet betraktet som overlegent mye bedre enn det betalte, ut fra tanken om at omsorg og kjærlighetsarbeid ikke kunne utføres for penger (2010: 45).

På denne måten var fagliggjøringen av feltet allerede fra starten kontroversiell og tvetydig, i skarp kontrast til for eksempel utviklingen av medisin (sml. Abbott 1988, Carpenter 2010). Dette førte til at sosialarbeiderfaget bare ble delvis profesjonalisert. Slik jeg ser det, er denne delvise profesjonaliseringen en av grunnene til at det er mulig å stille et kjærlighetskrav til barnevernsarbeidere, et krav som også bidrar til å opprettholde omsorgen og omsorgsarbeidets tvetydige posisjon i forhold til kunnskap. Og, som jeg har påpekt allerede, spiller kvinners underordning som kjønn en vesentlig rolle i dette.

Omsorg og rasjonalitet

De feministiske perspektivene på omsorgsarbeid, og debattene om etikken som bør danne grunnlaget for omsorgsutøvelsen, kan, slik jeg ser det, gi inntak både til å utforske denne (fortsatte) underordnete posisjoneringen av kvinners profesjonelle omsorgsarbeid, og til å utforske omsorgsarbeidets innhold og hva som bør være omsorgsetikkens kunnskapsmessige grunnlag. Av denne forskningen utkrystalliserte det seg en viktig posisjon som først og fremst ble artikulert av Kari Wærness (1992) i begrepet om omsorgsrasjonalitet. Forskningen knyttet til denne posisjonen handlet dels om å sette ord på og avklare de konkrete betingelsene for – og de strukturelle og institusjonelle begrensningene ved – å utøve omsorg (for eksempel Wærness 1992 og1995, Sørensen 1982, Hamran 1996, Ve 1999), og dels om å spesifisere det vitenskapsteoretiske grunnlaget for betydningen av omsorg og det å utøve omsorg sett i relasjon til ulike former for rasjonalitet.[14] Det ble framhevet at selve pleiearbeidet for eksempel i sykepleie; det å ta seg tid til, og å bli gitt tid til, å holde en pasient i hånden, snakke med henne når hun gis en sprøyte og trøste henne når hun er redd, fordrer en annen rasjonalitet enn det de teknisk orienterte pleieoppgavene og administrasjonen av omsorgsbyråkratiet gjør.

Utgangspunktet for begrepet omsorgsrasjonalitet, og for Wærness' omsorgsforståelse, er at omsorg handler om aktivitet og om følelser. Omsorg, mener Wærness, involverer en relasjon mellom minst to mennesker, og den som gir omsorg viser bekymring, følelser, hengivenhet og omtanke overfor den som mottar omsorg. Hun skiller ut tre former for omsorg: Omsorg i en symmetrisk relasjon preget av likeverdighet og resiprositet, omsorg i en underordnings- eller servicerelasjon, der den som gir omsorg er underordnet mottakeren av omsorgen, og omsorg i en avhengighetsrelasjon der den som mottar omsorg er avhengig av den som gir omsorg. Det er den siste relasjonen Wærness kaller omsorgsarbeid, og det er innenfor denne relasjonen hun utvikler begrepet omsorgsrasjonalitet.

En viktig bekymring hos Wærness er hvorfor det er slik at den omsorgen som gis i omsorgsarbeidet mister noe av sitt omsorgsinnhold når den blir gitt i en offentlig, institusjonalisert sammenheng. Svaret kan ifølge Wærness spores tilbake til vitenskapeliggjøringen av reproduksjonsfeltet, hvor den medisinske profesjonen fra midten av 1800-tallet og framover, underla seg, vitenskapeliggjorde og maskuliniserte det som til da i stor grad hadde vært kvinners domene; oppfostring av og omsorg for barn, husarbeid, fødsler osv. Ved at kvinner på denne måten ble utdefinert fra det medisinsk-vitenskapelige feltet,

mistet de også sin autoritet og kontroll over reproduksjonsfeltet.[15] En annen konsekvens av denne utestegningen ble også ifølge Wærness at kvinner var ambivalente i sitt møte med vitenskapen. Den rasjonaliteten som var involvert i det medisinske feltet, forholdt seg motsetningsfylt og fiendtlig til følelser som kvinner så som sine egne (Wærness 1992: 217). For Wærness er det viktig at en undersøker de kontekstene omsorgsarbeidet utføres innenfor når en skal studere omsorg og omsorgsarbeidet. Her må en utfordre tradisjonelle vitenskapelige begreper og modeller blant annet gjennom å gi rasjonalitetsbegrepet et bredere innhold, og en må forstå sosiale aktører på en annen måte.

Grunnlaget for sammenkoblingen av begrepene omsorg og rasjonalitet hos Wærness er en forståelse av mennesket som en "sentient actor", hentet fra Hochschild (1975), der den sosiale aktør forstås som følende *og* bevisst. I forlengelsen av dette gir Wærness begrepet innhold ved å hevde at omsorg er noe som må læres. Det å gi "rett" omsorg handler ikke om instinkt, men innebærer en eller annen form for læring, og det er visse regler for hvordan en går fram. Derfor omfattes det også av en bestemt form for rasjonalitet. Wærness bruker en mors omsorgslæring som idealtypisk bilde på hvordan en tilegner seg den rasjonaliteten som gjelder i omsorgsutøvelsen. Å lære omsorgsrasjonalitet innebærer at læringen foregår fra en innsideposisjon, hvor en må tenke og handle ut fra det partikulære og individuelle, som fordrer evnen til fleksibilitet og stadig tilpasning til barnets utvikling.

Det omsorgsfeministiske prosjektet er blitt beskrevet som å oppgradere verdier fra kvinners livsverden, som nærhet, andre-orientering, følsomhet og ansvarlighet som verdier som er like viktige, eller viktigere, enn mannsverdenens idealer om objektivitet, fornuft og upartiskhet (Holst 2009). Slik jeg oppfatter Wærness, mener hun imidlertid ikke at det er en motsetning mellom omsorg og fornuft, snarere utfordrer hun denne motsetningen: Sammensetningen av begrepene omsorg og rasjonalitet ble nettopp begrunnet med at det er *fornuftig* å yte omsorg når en arbeider med det som kan kalles omsorgsarbeid. Når omsorg utøves som lønnsarbeid på sykehus eller aldershjem, er det *ufornuftig* å byråkratisere og teknifisere sykehusene når det innebærer at pasientene ikke får den pleien og omsorgen de trenger: Pasientene blir urolige – og sykere – av å være i omsorgssystemer hvor pleierne er så travle at de ikke har tid til å snakke med og ta seg av pasientene, i betydning å ta deres følelser på alvor (Wærness 1992, Hamram 1996).

Også i barnevernsfeltet finner vi paralleller til tenkningen om at det er "rasjonelt" eller fornuftig å gi omsorg til utsatte barn og unge og deres foresatte

(Nordstoga 2004; Veland 2004). Barnevernpanelet argumenterer nettopp fram en posisjon som sier at man bør ha fokus på tidlig intervensjon, og at en intervenerer med gode, omsorgsfulle metoder overfor barna og deres foresatte. Dette er fornuftig fordi man ved å gjøre godt og tidlig intervensjonsarbeid kan hindre ytterligere problemutvikling hos barnet. Selv om jeg støtter denne tanken, mener jeg altså likevel det er viktig å spørre på hvilket *grunnlag* omsorgen skal ytes, og at det "nye" kjærlighetskravet aktualiserer dette spørsmålet i barnevernsfeltet. I det følgende vil jeg drøfte hvordan andre bidrag innenfor omsorgsfeminismen – og elementer fra barnevernets profesjonsutdanning – kan anvendes i en avklaring av hva slags forståelse av omsorg som bør ligge til grunn for barnevernets profesjonelle omsorgsarbeid, med tanke på barnevernsarbeiderne så vel som omsorgsmottakerne.

Problematiseringer av kvinners omsorgsarbeid: sinnelagsetikk versus pliktetikk?

Et viktig poeng for Wærness var altså å bevare/oppgradere en tradisjonelt kvinnelig omsorgsrasjonalitet – med morsomsorg som idealtype – av hensyn til utøverne så vel som mottakerne av profesjonelt omsorgsarbeid. I den feministiske forskningen om omsorgsarbeid på 1980- og 90-tallet, var imidlertid også et viktig grunnlag for bekymring, og utgangspunktet for argumentasjonen, knyttet til at kvinner som nå var frigjorte til å utføre lønnet arbeid nettopp *ikke* skulle forventes å utføre det samme altoppslukende, grenseløse omsorgsarbeidet som de hadde utført overfor mann og barn og eldre familiemedlemmer, verken hjemme eller i profesjonelle arbeidskontekster.

Den amerikanske sosiologen Arlie Russel Hoschchilds bok *The managed heart* fra 1983, handler om kvinners følelsesarbeid i forskjellige serviceyrker, flyvertinner spesielt. Med utgangspunkt i disse kvinnenes erfaringer med et arbeid hvor det ble forventet av dem at de skulle vise fram og gi ekteføIt omsorg til de mannlige flypassasjerene, problematiserte Hochschild de personlige omkostningene dette hadde for flyvertinnene. Hun fokuserte dels på de kjønnede forventningene og underordningsmekanismene som legitimerte dette som krav til arbeidet deres, og dels på den emosjonelle utbyttingen som fant og finner sted og som er begrunnet i det profittorienterte systemet dette arbeidet inngår i. Mot denne bakgrunnen utviklet hun begrepet "emotion work", eller følelsesarbeid, et begrep som har fått innflytelse på felt så ulike

som forskning på fotomodeller (Entwistle og Wissinger 2006), på omsorgsarbeidere i serviceyrker (Amble og Gjerberg 2009, Amble 2010) og i pleieyrker (Martinsen og Wærness 1991), men i langt mindre grad på yrker innenfor sosialt arbeid.

Selv om Hochschilds tenkning ble utviklet innenfor en annen empirisk kontekst, er den, etter mitt skjønn, relevant her. Både flyvertinner og barnevernsarbeidere arbeider i felt som på ulike måter, fordrer at de som arbeidstakere behersker og utviser bestemte sett av gode følelser og holder tilbake vanskelige følelser som irritasjon og sinne. Arbeidets innhold og utførelse bestemmes videre i stor grad innenfor relasjonen mellom arbeidstaker og omsorgsmottaker, og i likhet med annet profesjonelt omsorgsarbeid er det arbeidstakerens ansvar å sørge for at omsorgsmottakeren har det bra og får den tjenesten han eller hun har krav på.

Inspirert av tenkningen til Hochschild, har Arnlaug Leira (1992) problematisert Wærness' forankring av omsorgsarbeidet i sinnelagsetikken: at omsorgen gis med de rette følelsene av godhet og nærhet, med morskjærlighet som idealtypisk referanseramme. Leira reiser blant annet spørsmålet om ikke omsorg gitt ut fra en opplevelse av plikt – det er mitt ansvar å gi omsorg – kan være like god som omsorg gitt ut fra et krav om rett sinnelag – jeg har gode følelser for pasientene, derfor gir jeg god omsorg. Hennes kritikk av Wærness' *begrunnelser* for begrepet omsorgsrasjonalitet var en videreføring av Hochschilds' spørsmål om hva slags følelseskrav det er rimelig å rette mot (kvinners) omsorgsarbeid i en profesjonell sammenheng. Hun tematiserer imidlertid også skillet mellom sinnelagsetisk versus pliktetisk fundert omsorgsarbeid i relasjon til mottakerne, i en kritikk av de forutsetninger Wærness la til grunn for *kvaliteten* på omsorgsarbeidet: På den ene siden at det å sette opp morskjærlighet som idealtype er problematisk, blant annet fordi det er mange mødre som ikke i utgangspunktet har noen spesielt godt utviklet kjærlighetsfølelse for sitt avkom, og som heller ikke utvikler denne følelsen på sikt. På den andre siden at det også i en mor-barn-relasjon er et åpent spørsmål om den omsorgen som gis ut fra en pliktimpuls trenger å være dårligere for mottakeren av omsorgen, enn den som gis ut fra et sinnelag preget av de rette følelsene av kjærlighet, godhet og nærhet.

Omsorgsarbeidet som ytes i barnevernet, er spesifikt rettet mot utsatte barn og unge. Derfor er det også kanskje enda viktigere enn i andre profesjoner å avklare og eventuelt erstatte den idealtypiske mors- eller foreldre-barn-kjærligheten som retningsgivende modell for omsorgen som gis. Den sinnelagsetiske

posisjonen som Wærness la til grunn for sitt begrep om omsorgsrasjonalitet, bærer nettopp i seg et omsorgsideal som er kvinnekjønnet og "naturlig", til tross for at hun hevder at omsorg er noe som må læres. Ved å frikoble omsorgsutøvelsen fra sinnelagsetikken og heller ta utgangspunkt i en pliktetisk posisjon, slik Leira foreslår, åpner en istedet for at omsorgen som ytes, må kunne eksspliseres, undersøkes og avklares; med andre ord: kunnskapsbaseres og profesjonaliseres. Jeg mener også at det her ligger et uutnyttet potensial i å knytte denne diskusjonen til noe som allerede står sterkt i barnevernfeltet, i alle fall som intensjon, nemlig betydningen av følelsesavklaring for den profesjonelle omsorgsutøverens evne til å kunne vise empati og å utøve godt faglig skjønn.

Følelsesavklaringens betydning for profesjonell omsorgsutøvelse – både de gode og de vanskelige følelsene

Følelsesavklaring er en del av treningen til å bli sosionom og barnevernspedagog ved flere læresteder i Norge i dag (Nordstoga 2004, Killén 2004, Aas 2007).[16] Killén har som nevnt satt fokus på de følelsesmessige omkostningene av å arbeide med utsatte barn og deres familier for sosialarbeideren, og hun har beskrevet og vært opptatt av betydningen av det å avklare følelser har for omsorgsprofesjonenes arbeid. Sigrid Nordstoga legger Killéns tenkning til grunn for sine kapitler om utøving av det profesjonelle skjønnet i en grunnbok i barnevernsarbeid (2004). Nordstoga legger spesielt vekt på Killéns understreking av at sosialarbeideren må være kjent med sin egen historie, sine egne følelser, og at hun øver seg på, i møte med klienter, å skille mellom hva som er hennes egne følelsesmessige reaksjoner på klientens situasjon og hva som er klientens følelser. Dette mener Nordstoga, er en forutsetning for å kunne utøve empati, og godt faglig skjønn, og uten en slik bevissthet fra sosialarbeiderens side vil et konstruktivt og støttende klientarbeid raskt bryte sammen, fordi faren da vil være stor for at sosialarbeiderens egne følelser vil overstyre hjelpe- og støttearbeidet.

Dette følelsesavklaringsarbeidet, som også inngår i mange terapeutiske opplæringer (for eksempel Hundeide 2004, Hosrup 2004, Dyrkorn og Dyrkorn 2010), og som også bør inngå i forskeres situeringsarbeid (Neumann og Neumann 2012), er forankret i en erkjennelse av at når omsorg, hjelp og støtte ytes i en profesjonell, og ikke privat sammenheng, er det sosialarbeiderens ansvar at relasjonen fungerer godt. Skal sosialarbeideren makte å

ta dette ansvaret på en ordentlig måte, innenfor en erkjennelse av at det er henne og ikke barnet eller de foresatte som har formell makt i relasjonen, og at det er hun som er der for å hjelpe eller bistå den andre, ikke omvendt, må hun ha avklart mange av sine egne følelser spesielt knyttet til vanskelige og utfordrende hendelser i eget liv. Bare ved å ha klarhet i dette kan hun ha følelsene sine under en viss kontroll i møte med klienter. Det er blant annet derfor det i Barnevernpanelets rapport legges så stor vekt på at barnevernsarbeidere skal motta regelmessig veiledning av kolleger og andre profesjonelle, fordi det ikke er, og heller ikke skal være, plass til at de skal bli tatt imot av den andre; barnet, den unge, familien, og få bearbeidet egne sterke følelser som sorg, sinne og fortvilelse.

I denne sammenhengen – og ikke minst i lys av det "nye" kjærlighetskravet som fremmes i barnevernsfeltet – mener jeg det er viktig å rette oppmerksomhet mot betydningen av følelsesavklaring også når det gjelder hvordan barnevernsarbeidere handler på sterke "gode" følelser som ømhet, hengivenhet og kjærlighet i møtene med det som også er deres klienter. Disse følelsene, ikke bare de "vanskelige", må også håndteres med stor bevissthet fra den profesjonelles side. Nettopp dette kan knyttes til Leiras problematisering av Wærness' argumentasjon for morskjærligheten som idealtypisk modell for omsorgsrasjonalitet i profesjonelt omsorgsarbeid: I en profesjonell kontekst må den profesjonelles følelsesmessige reaksjoner på møter med utfordrende barn og deres familier bearbeides andre steder enn sammen med dem som har utløst dem. Det som primært kjennetegner den profesjonelle omsorgsrelasjonen er at den, som Wærness påpeker, er en maktskjev avhengighetsrelasjon, og at det er den hjelpe- og støttetrengende som skal motta omsorg, ikke omsorgsgiver. Med en "familieliknende" kjærlighet som modell for omsorgsarbeidet, risikerer en imidlertid en overføring av barnevernsarbeideres egne uavklarte følelser og behov fra egen oppvekst til jobben som omsorgsarbeidere.

En uproblematisert "implementering" av barnekonvensjonens føring om kjærlighet i et familiemiljø som kontekst for iverksettingen av barns rettigheter også utenfor familien, kan altså innebære et krav om at barnevernsarbeidere i barnevernet skal gi utsatte barn og unge kjærlighet. Dette bringer samtidig inn tanken om at den ubetalte omsorgen og kjærligheten som foreldre gir sine barn er den beste, og bør gjelde som standard også for den omsorgen som gis og mottas i en offentlig regulert relasjon. Dersom forventningen om å yte kjærlighet manifesterer seg som et krav til barnevernsarbeidere, vil det

innebære en de-profesjonalisering blant annet fordi det står i direkte motsetning til vekten som i dag legges på å arbeide med følelsesavklaring som grunnlag for å oppøve empati og å utøve godt faglig skjønn i det barnevernfaglige arbeidet. Videre er det vanskelig å se hvordan det å føle kjærlighet (som konnoterer til foreldre-barn-relasjonen), eller å "produsere" følelser som kjærlighet, kan innreguleres i et profesjonelt arbeidsetos, fordi denne typen kjærlighet er noe som oppstår spontant i nære relasjoner mellom mennesker som ideelt sett har en grunnlegende og langsiktig forpliktelse overfor hverandre. En forventning om å yte kjærlighet er også dypt problematisk overfor mottakerne av omsorg i barnevernet, blant annet fordi den risikerer å tilsløre både maktrelasjonen og midlertidigheten i relasjonen mellom utsatte barn og unge og ansatte. Hva gjør den profesjonelle omsorgsutøveren som har greid å etablere en relasjon til et utsatt barn som er basert på kjærlighet når hun skifter jobb, går ut i permisjon eller flytter til en annen kant av landet? Og, hva med de utsatte barna som verken vil eller makter å bli elsket av noen andre enn sine foresatte? Like viktig som å si at barn trenger kjærlighet, er det å si at barn ikke skal påtvinges kjærlighet av mennesker de kanskje bare har sporadisk kontakt med.

Konklusjon

At profesjonelle omsorgsutøvere i ulike institusjonelle sammenhenger kan føle kjærlighet for enkelte av sine sårbare barn og unge, klienter, brukere eller pasienter er blitt drøftet i ulike sammenhenger (som hos Sörensdotter 2008). Mitt anliggende her er ikke å vurdere om dette er bra eller ikke, eller på hvilke måter og i hvilke sitasjoner dette er legitimt. I denne artikkelen har jeg derimot argumentert for at et uproblematisert krav om at barnevernsarbeidere skal yte foreldreliknende kjærlighet kan tenkes å bidra til en de-profesjonalisering med problematiske konsekvenser for både ytere og mottakere av omsorg i barnevernet.

Det "nye" kjærlighetskravet kan kanskje først og fremst forstås som deler av feltets svar på at så mange utsatte barn og unge ikke er blitt godt nok tatt vare på når de har vært i kontakt med barnevernet. Når dette kravet nå fremmes, bør feltet benytte anledningen til å samle seg om en diskusjon som tar barnevernsarbeideres arbeidssituasjon og følelser på alvor, ikke minst på grunn av den omsorgen som skal bli de utsatte barna og unge til del. At barn og unge behandles med respekt og nærhet, kan, som Barnevernpanelet også

legger stor vekt på, best sikres gjennom at barnevernpedagogene og andre yrkesgrupper i barnevernet får mulighet til jevnlig faglig oppdatering og refleksjon, og at de får motta den veiledningen de trenger for å kunne gi utsatte barn og unge god, profesjonell omsorg.

Noter

1. Takk til Cathrine Egeland og Pernille Skotte for kommentarer til et tidligere utkast. Takk til Hulda Gunnarsdottir, Iver B. Neumann, tidsskriftets to anonyme konsulenter, og ikke minst til redaktørene av dette nummeret for verdifulle innspill.
2. Andre viktige unntak er Åse Elisabeth Vagli (2009) som har vært opptatt av følelsesdimensjonen i barnevernsarbeidet og dennes betydning for skjønnsutøvelsen, og Hilde Trana ved Høgskolen i Lillehammer som utforsker fenomenet kjærlighet i den profesjonelle hjelperelasjonen i sitt doktorgradsarbeid, se: http://www.hil.no/Buk/om_buk_senteret/medlemmer_i_buk_senteret/hilde_marie_thrana_stip.
   Ved Universitetet i Stavanger studerer Hulda Gunnarsdottir blant annet betydningen av
3. Se rapporten The Victoria Climbié inquiry, http://www.dh.gov.uk/prod_consum_dh/groups/dh_digitalassets/documents/digitalasset/dh_110711.pdf. Lesedato 1. juni 2012.
4. Jeg arbeidet som sekretær/utredningsleder for Barnevernpanelet fra mars til september 2011. Panelet ble ledet av Helen Bjørnøy, og Jarmund Veland var nestleder. Barnevernpanelets hovedadressat var først og fremst situasjonen til utsatte barn og unge i Norge, og deretter situasjonen til saksbehandlerne i det kommunale barnevernet, selv om institusjonsbarnevernet, fosterhjemstjenesten, ettervern og lovgivning også ble behandlet i rapporten. Framskrivingen av rapporten var en kollektiv prosess, men det var mitt ansvar å skrive ferdig det endelige produktet. I tillegg til å skrive, motta deltakernes skriftelige innspill, innkalle til møter, sende ut forslag til tekst osv, var min rolle i panelet å bidra til, sammen med Bjørnøy, å skape en stemning som la grunnlag for god meningsutveksling, og å forsøke å få med meg hva panelets 22 deltakere mente om de temaene de var blitt bedt av ministeren om å uttale seg om. Jeg hadde altså ingen egen faglig rolle. Erfaringen fra dette arbeidet er ikke ment å fungere som empiri for denne artikkelen, men er en erfaring som har gitt meg et svært nyttig utkikkspunkt til en del av barnevernets utfordringer, arbeid og arbeidsforhold, og som på ulike måter aktiviserer de prinsipielle spørsmålene om omsorg og omsorgsutøvelsens innhold jeg mener det er viktig å diskutere. Artikkelen er følgelig inspirert av de mange viktige og fruktbare diskusjonene og kunnskapsutvekslingene som ble ført i panelet.
5. http://www.regjeringen.no/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf. Lesedato: 1. juni 2012
6. En annen, og svært interessant diskusjon jeg skal la ligge her, er hvilke føringer dette legger på hvordan vi skal forstå, og hvilke forventninger vi bør ha til det som kan passere som en "normal" barndom.
7. En del barn og unge som er eller har vært under barnevernets omsorg fremmer i andre sammenhenger også dette kravet. For eksempel vil Flytteproffene og Barnevernsproffene i Forandringsfabrikken at trygghet, varme og kjærlighet skal være en av de fire veggene i et nytt barnevern (Barnevernsproffene 2010; se også Backe-Hansen m.fl 2011: 271).

8. Se Foss (2004) for en interessant diskusjon av dette, og hvor han i forlengelsen av omsorgstenkningen til filosofen Kari Martinsen forstår relasjonen mellom samaritanen og den andre som: "en ettertenksom vilje til å følge med i den andres lidelse [og] barmhjertigheten som nærværende virkelighet som gjør samaritanen og den andre til hverandres neste som likeverdige mennesker"(s. 168).
9. Jeg holder fosterhjem, institusjoner for atferdsendring (MultiFunk) og fagteamene i Bufetat utenfor.
10. Selv er jeg av den oppfatning at det å bryte regler kan være nødvendig for å yte omsorg i omsorgsbyråkratier (Basberg Neumann 1999). Å diskutere dette er imidlertid ikke saken her, men å få fram de spenningene som er identifisert i profesjonssosiologien mellom en privat/personlig og profesjonell tilnærming til omsorgsarbeidet.
11. Ifølge Hagen var de viktigste profesjonsgruppene i barnevernet før 2. verdenskrig sykepleiere og lærere, og utdanning av sykepleierne ble i stor grad drevet fram av de store humanitære organisasjonene. Helsesøstrene fikk en viktig rolle i det forebyggende arbeidet overfor utsatte barn og deres familier blant annet fordi grensene mellom sosiale tiltak og helsetiltak var flytende (s. 149) (se også Basberg Neumann 2009), mens småbarnspedagogene arbeidet i (barneverns)institusjonene.
12. De første som hadde tatt en to årig utdanning ved Norges kommunal og sosialskole fikk rett til å kalle seg barnevernspedagog fra 1968. Med denne bakgrunnen, og med andre forløpere som blant annet det private Sosiale kurser for kvinner (1920), Oslo kommunale Barnevernsskole (1948) og private barnevernsakademier i Trondheim (1947), Bergen (1948) og Kristiansand (1962), ble Oslo kommunale barnevernskole og Barnevernsakademiet overtatt av staten og slått sammen i 1970.
13. Utviklingen av barnevernspedagog utdanningen har fulgt et profesjonsutviklingsløp som har hatt et delvis felles opphav med sykepleierutdanningene, og har siden fulgt et løp som ikke er ulikt utviklingen av blant annet sykepleierprofesjonen (Mathiesen 2003).
14. I Norge gikk deler av denne debatten i Nytt Norsk tidskrift på begynnelsen av 1990 – tallet mellom blant annet Hanne Haavind (1994), Kari Wærness (1994), Rune Slagstad (1994) og Jon Elster (1990), og handlet på ulike måter om forholdet mellom omsorg, følelser og fornuft/rasjonalitet.
15. Se Mary Carpenter (2010) om hvordan kvinner i måtte kjempe seg inn i britisk akademia for å få studere medisin på slutten av 1800-tallet.
16. Boken er for eksempel på pensum i barnevernutdanningene ved Høgskolen i Lillehammer og Høgskolen i Harstad, ved Universitetet i Tromsø som en del av masterutdanningen barn og unges psykiske helse, og ved Høgskolen i Bergen om atferdsvansker.

Litteratur

Abbott, A. 1988: *The system of professions*. Chicago: University of Chicago Press

Amble, N. og E. Gjerberg 2009: Refleksjon som praksis i arbeid med mennesker om utvikling av nye organisasjonsformer ved bruk av interaktiv forskning. *Tidsskriftfor arbeidsliv* 2, 73–87

Amble, N. 2010: Når smilet er arbeid – om rytme og bærekraft i arbeid med

mennesker. *Tidsskrift for arbeidsliv* 3, 40–56
Angel, B. 2010: Barnet som aktør og kunnskapsbærer – en utfordring for barnevernets profesjonelle ekspertise. *Tidsskriftet Norges barnevern* 3, 142 – 151
Andenæs, A. 2004: Hvorfor ser vi ikke fattigdommen? Fra en undersøkelse om barn som blir plassert utenfor hjemmet. *Nordisk sosialt arbeid* 1, 20– 32
Barnevernpanelets rapport 2011. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Avlevert i september
Backe-Hansen, E. (red.) 2011: *Institusjonstilbudet i barnevernet – siste utvei? Betydningen av barnevernsreformen fra 2004 for institusjonstilbudet.* NOVA – rapport nr. 21
Basberg, C.E. 1999: *Omsorg i fengsel?* Oslo: Pax
Bolstad, I. 2012: Filosofi og kjærlighet. *Norsk filosofisk tidskrift* 1, 17–28
Brodtveit, G. 2007: *Seksuelle overgrep mot barn: en fortolkende tilnærming til barnevernsarbeideres forståelse.* Dr. polit.-avhanding. Oslo: Institutt for kriminologi og rettssosiologi. Det juridiske fakultetet. Universitetet i Oslo
Bunkholdt, V. og M. Sandberg (2007) *Praktisk barnevernarbeid*. Oslo: Gyldendal
Carpenter, M. 2010: *Health, medicine and society in Victorian England*. Santa Barbara: Praeger
Christiansen, Ø. 2012: Hvorfor har barnevernet problemer med å se og behandle barn som aktører? *Tidsskriftet Norges barnevern* 1–2, 17–30
Dahle, R. 2010: Sosialt arbeid – en historie om kjønn, klasse og profesjon. *Tidsskrift for kjønnsforskning* 1, 42–56
Dahle, R. og N. Hennum 2008: *Barneverntjenestens håndtering av saker med vold og seksuelle overgrep.* NOVA-rapport nr. 5
Dyrkorn, R. og R. Dyrkorn 2010: *Innføring i gestaltveiledning*. Oslo: Universitetsforlaget
Ferguson, H. 2005: Working with violence, the emotions and the psycho-social dynamics of child protection: reflections on the Victoria Climbié case. *Social Work Education* 7, 781–795
Foss, Ø. 2004: Omsorgens etikk og liknelsen om den barmhjertige samaritan. *Norsk teologisk tidsskrift* 3, 163–177
Elster, J. 1990: Høyre eller venstre? *Nytt Norsk tidsskrift* 7, 122–131
Entwistle, J. and E. Wissinger 2006: Keeping up appearances: aesthetic labour in the fashion modeling industries of London and New York. *The Sociological Review* 4, 774–794

Ericsson, K. 2009: *Samfunnets stebarn*. Oslo: Universitetsforlaget
Ericsson, K. 1995: *Barnevern som samfunnsspeil*. Oslo: Pax
Felmlee, D.H. og S. Sprecher 2005: "Love," s. 389–406. I J. E. Stets og J. H. Turner (red.) *Handbook of the sociology of emotions*. New York: Springer
Forsberg, H. og Å. Vagli 2006: The social construction of emotions in child-protectioncase-talk. *Qualitative Social Work* 9, 9–31
FNs konvensjon om barnets rettigheter. Vedtatt av De forente nasjoner 20. november 1989. Ratifisert av Norge 8. januar 1991. Barne- og familiedepartementet
Hagen, K.A. og T. Ogden 2006: *Virker MST?* Kommentarer til en systematisk forskningsoversikt og meta-analyse av MST. *Nordisk sosialt arbeid* 3, 222–233
Hagen, G. 2001: *Barnevernets historie*. Oslo: Akribe Forlag
Halvorsen, T. 2009: Etikk, rasjonalitet og sosialpedagogisk arbeid. *Tidsskriftet Norges barnevern* 3,148–157
Hamran, T. 1996: Effektivisering versus omsorgsansvar. *Kvinneforskning* 2, 35–46
Hennum, N. 2002: *Kjærlighetens og autoritetens kulturelle koder. Om å være mor og far for norsk ungdom*. NOVA Rapport 19
Hochschild, A.R. 1983: *The managed heart. Commercialization of human feeling*. Berkeley: University of California Press
Hochschild, A.R. 1975: "The sociology of feeling and emotions: selected possibilities," s. 280–307. I M. Millman og R. Moss Kanter (red.): *Another voice*. New York: Anchor books
Hoel, K.C. og T.C. Rønnhild 2011: Tause selvfølgeliggjøringsprosesser – prosesser innen sosialt arbeids kunnskap. *Tidsskriftet Norges barnevern* 2, 75–81
Holst, C. 2009: *Hva er feminisme?* Oslo: Universitetsforlaget
Hostrup, H. 2004: *Gestaltterapi. Indføring I gestaltterapiens grundbegreber*. København: Hans Reitzels forlag
Hundeide, K. 2004: "Omsorg og overgrep i og utenfor sonen for intimitet," s. 80–99. I H. Nafstad (red.) *Det omsorgsfulle mennesket*. Oslo: Gyldendal
Haavind, H. 1994: Er det mulig å føre samtaler om vitenskap mellom kvinner og menn? *Nytt Norsk tidskrift* 3–4, 359–363
Hærem, E. og B. Nes Aadnesen 2008: *Barnevernets undersøkelse*. Oslo: Universitetsforlaget
Jensen, K. (red.) 1990: *Moderne omsorgsbilder*. Oslo: Gyldendal

Killén, K. 1999: *Sveket*. Kommuneforlaget. Oslo
Killén, K. 2004: *Barndommen varer i generasjoner*. Kommuneforlaget. Oslo
Kjørholt, E. S. 2008: "Prinsippet om barnets rett til liv, overlevelse og optimal utvikling," s. 60–74. I N. Høstmælingen, E. S. Kjørholt og K. Sandberg (red.) *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget
Leira, A. og C. Saraceno 2006: Care: actors, relationships, contexts. *Sosiologi i dag* 3, 7–34.
Leira, A. 1992: *Welfare sates and working mothers*. Cambridge: Cambridge University Press
Leira, A. 2002: *Working Parents and the Welfare State. Family Change and Policy Reform in Scandinavia*. Cambridge: Cambridge University Press
Lipsky, M. 1980: *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. New York: Russel Sage Foundation
Martinsen, J.T. 2012: Et kritisk blikk på evidensbaseringen i det statlige barnevernet: Hva virker og hvorfor? *Tidsskriftet Norges barnevern* 1–2, 59–69
Martinsen, K. og K. Wærness 1991: *Pleie uten omsorg? Norsk sykepleie mellom pasient og profesjon*. Oslo: Pax
Martinsen, K. 1990: "Omsorg i sykepleien – en moralsk utfordring," s. 62–97. I K. Jensen (red.): *Moderne omsorgsbilder*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
Martinsen, Kari 1989): *Omsorg, sykepleie og medisin. Historisk-filosofiske essays*. Oslo: Tano Forlag
Neumann, C. B. 1999: *Omsorg i fengsel?* Oslo: Pax
Neumann, C. B. 2009: *Det bekymrede blikket. En studie av helsesøstres handlingsbetingelser.* Oslo: Novus forlag
Neumann, C. B. og I. B. Neumann 2012: *Forskeren i forskningsprosessen. En metodebok om situering*. Oslo: Cappelen Damm
Nordstoga, S. 2004): "Del III. Barnevernsarbeiderens yrkesutøvelse," s. 119 – 163. I T. Havik, M.Y. Larsen, S. Nordstoga og J. Veland (red). *Barnevernet. Forutsetninger og gjennomføring.* Oslo: Universitetsforlaget
Omre, C. og L. Schjelderup 2006: Sosialt arbeid mellom vitenskap og laug. *Nordisk sosialt arbeid* 4, 331–340
Omsorg og overgrep. Rapport fra granskingsutvalg oppnevnt av Fylkesmannen i Sør-Trøndelag. Avgitt 8. mai 2007
Skau, G.M. 2003: *Mellom makt og hjelp: om det flertydige forholdet mellom klient og hjelper*. Oslo. Universitetsforlaget

Schiøtz, A. 2003: *Det offentlige helsevesen i Norge 1603–1850. Folkets helse – landets styrke 1850–2003.* Oslo: Universitetsforlaget

Slagstad, R. 1994: Feminismen som normativ teori. *Nytt norsk tidsskrift* 1, 50–60

Stensrud, M. 2007: *Omsorg og overgrep*. Rapport av granskingsutvalg oppnevnt av Fylkesmannen i Sør-Trøndelag

Swidler, A. 2001: *Talk of love: how culture matters*. Chicago: Chicago University Press

Søftestad, S. 2005: Rom for barnestemmer? Om barns medvirkning i barnevernets arbeid i overgrepssaker. *Nordisk sosialt arbeid* 1, 57–69

Sörensdotter, R. 2008: *Omsorgsarbete i omvandling: genus, klass och etnicitet inom hemtjänsten.* Göteborg: Makadam

Sørensen, B.A. 1982: "Ansvarsrasjonalitet. Om mål-middel tenkning blant kvinner," s. 392–402. I Harriet Holter (red.). *Kvinner i fellesskap*. Oslo: Universitetsforlaget

Ulstein, J.O. 2003: Vennskap – Ei reise med Augustin anno 2000. *Tidsskrift for Teologiog Kirke,* 2:103 – 123

Ulvik, O.S. 2009: Kunnskap for et seinmoderne barnevern. *Tidsskriftet Norges barnevern* 1, 18–27

Ustvedt, K. C. 2011: Intervju med Helen Bjørnøy. *Tidsskriftet Norges barnevern* 1, 216 221

Vagli, Å. 2009: *Behind closed doors – exploring the institutional logics of doing childprotection work*. Dr. philos graden. Bergen: Universitetet i Bergen

Veland, J. 2004): "Del IIII Barnevernets rammebetingelser og legitimitet," s. 164–214. I T. Havik, M.Y. Larsen, S. Nordstoga og J. Veland (red). *Barnevernet. Forutsetninger og gjennomføring.* Oslo: Universitetsforlaget

Vetlesen, A.J. 2012: Bedre beskyttelse av barns utvikling – Etiske og filosofiske vurderinger av praksiser i barnevernet. *Tidsskriftet Norges barnevern* 1–2, 87–95

Ve, H. 1999: *Rasjonalitet og identitet*. Oslo: Pax

Wærness, K. 1994: Hva er en slafsete begrepsbruk? *Nytt norsk tidskrift* 3–4, 20–25

Wærness, K. 1995: "Epilog," s. 224–235. I Ove Bjarnar 1995: *Veiviser til velferdssamfunnet. Norske Kvinners Sanitetsforening 1946–1996. Bind 2.* Oslo: Norske Kvinners Sanitetsforening

Wærness, K. 1992[1987])"On the rationality of caring, " s. 207–234. I Anne Showstack Sassoon (red.): *Women and the state.* London: Routledge

Aas, K.H. 2007: Utvikling av relasjonskompetanse. Det er vanskelig å sette ord på det, men det ligger liksom i bakhodet et eller annet sted. *Nordisk sosialt arbeid* 1, 46–55

Summary

The aim of this article is to give a contribution to a debate on what kind of ethics that should underscore child protection work. The reason for my concern is that central actors in the child protection field now argue that children under public care should not only receive care and support, but also love. It is hard to disagree that children need love. Still, there is reason to question the situation that may arise if children's need for love is translated into requirements that must be safeguarded and handled by child protection workers in public care systems. In this article I analyze this "requirement of love" both with regard to the increased focus on children's rights in discussions on children's life conditions and to the history of the professionalization of social work; having the gendered features of social work and its partial professionalization in mind. Due to the challenges this requirement represents, there may be good reasons to re- install the debates on care and care work among care feminists who have theorized care as work within professional contexts. I try to show how the child protection workers may utilize the critical potential in care feminist thinking by connecting it to the field's own emphasis on emotional awareness as a prerequisite for professional care work.

Keywords: Child protection services, care feminism, CRC, ethics of care, love, professional child protection care work.